

حاشیه‌نشینی و بزهکاری

تألیف

احمد احمدی

سرفئاسه: احمدي، احمد - ۱۳۵۹
عنوان و نام پديدآور: حاشيه‌نشينی و بزه‌کاری / تاليف احمد احمدي.
مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگي - حقوقي سيناء، انتشارات
حقوقي، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهري: ۲۷۶ ص؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۲۴-۳۴-۰

وضعيت فهرست‌نویسی: فيها

موضوع: حاشيه‌نشينی -- ايران -- جنبه‌های اجتماعي

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ ح۳/الف/ HT ۳۵۱

رده‌بندی ديويي: ۳۰۲/۵۴۴

شماره کتابشناسي ملي: ۳۲۴۵۷۴۵ ۳

حاشيه‌نشينی و بزه‌کاری

مؤلف: احمد احمدي

مؤلف بني: مؤسسه فرهنگي حقوقي سيناء

ناشرگان: ۱۰۰۰

جا: ۹۰۰ تومان

چاپ: ۱۳۹۶

چاپ و صحافي: ارمان

ناشر: انتشارات حقوقي

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۲۴-۳۴-۰

www.ashrehoghooghi.com

info@nashrehoghooghi.com

نشانی ناشر: پايين‌تر از ميدان فلسطين، پلاک ۳۵۷، ساخه مان پز بکان ۱۵۷

طبقه چهارم، واحد ۲۵

دورنگار: ۶۶۹۷۲۰۰۳

تلفن: ۶۶۹۷۲۰۰۱-۲

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
بخش اول: مبانی نظری و ترسیم سیمای حاشیه‌نشینی و شهرک‌های	
۱۵.....	اقماری
۱۷.....	فصل اول: تعاریف، مفاهیم، پیشینه تاریخی و نظریات
۱۷.....	مبحث اول: واژه شناسی
۱۸.....	گفتار اول: بزهکاری
۱۹.....	گفتار دوم: سیمانشی و تفاوت آن با شهرنشینی
۲۳.....	گفتار سوم: تعاریف، روستا و روستانشینی
۲۴.....	گفتار چهارم: تعاریف، انواع و علل آن
۲۶.....	گفتار پنجم: زافه و ترکیب شهرنشینی و تفاوت آن با حاشیه‌نشینی
۲۸.....	گفتار ششم: مفهوم شهروندی
۳۳.....	گفتار هفتم: مفهوم انحراف
۳۴.....	گفتار هشتم: شهرک اقماری و توصیف آن
۳۷.....	گفتار نهم: معرفی بافت فرسوده
۳۹.....	مبحث دوم: پیشینه و نگاه تاریخی به پدیده شهرک‌های اقماری و حاشیه‌نشینی
۴۷.....	مبحث سوم: جنبه‌های نظری بروز حاشیه‌نشینی
۴۷.....	گفتار اول: دیدگاه مساله‌گرا
۴۸.....	گفتار دوم: دیدگاه بنیادگرا
۴۹.....	گفتار سوم: دیدگاه هدف‌گرا
مبحث چهارم: نظریات جرم‌شناسی در ارتباط با نقش حاشیه‌نشینی و شهرهای	
۴۹.....	اقماری در ارتکاب جرم
۴۹.....	گفتار اول: ادوین ساترلند و الگوی همنشینی افتراقی و دزد حرفه‌ای
۵۴.....	گفتار دوم: «ویلسون و کلینگ و رویکرد شیشه‌های شکسته»

- گفتار سوم: مرتن و الگوی فشار ساختاری و بی‌سازمانی اجتماعی ۵۶
- مبحث پنجم: اهداف عمده ایجاد شهرهای اقماری در ایران ۵۸
- مبحث ششم: نظریات مهاجرت ۵۹
- گفتار اول: نظریه راونشتاین ۶۰
- گفتار دوم: تبیین سامانمند مکتب شیگاگو ۶۱
- گفتار سوم: نظریه تفاضل هزینه، فایده در مهاجرت ۶۵
- گفتار چهارم: نظریه تعارض فرهنگی ۶۶
- مبحث هفتم: پیامدهای «مهاجرت» ۶۷
- گفتار اول: مهاجرت و تاثیر آن بر بزهکاری در روستاها ۶۸
- گفتار دوم: مهاجرت و تاثیر آن بر بزهکاری در شهرها ۶۹
- مبحث هشتم: بررسی سوابق مرتبط با حاشیه‌نشینی ۷۱
- فصل دوم: ترسیم پیامد حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری ۷۳**
- مبحث اول: سیمای فرهنگی شهرک‌های اقماری: وجود معضلات فرهنگی و نقش آن در تشدید انحرافات ۷۴
- گفتار اول: عدم تعانس قومی، تطبیق با حلقه‌های بومی و غیربومی و تاثیر آن در افزایش آسیب‌های اجتماعی ۷۶
- گفتار دوم: نابرابری و نارسایی در عرضه خدمات فرهنگی و اجتماعی و آموزشی به حاشیه‌نشینان و ارتکاب جرم ۸۱
- گفتار سوم: تسلط فرهنگ یأس و انعکاس آن در رفتارهای مجرمانه مردم ۸۶
- گفتار چهارم: خرده فرهنگ‌های بزهکارانه در شهرک‌های اقماری - چه تعارض اجتماعی شهرک‌نشینان با طبقات متوسط و بالای شهری ۸۸
- گفتار پنجم: پیامد شکاف بین آرزوها و فرصت‌ها: تشدید فعالیت‌های مجرمانه ۹۰
- مبحث دوم: ترسیم سیمای حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری از بعد اقتصادی ۹۱
- گفتار اول: عدم تعادل در توزیع ثروت و قدرت بین حاشیه و شهرنشینان: انگیزه مهم بزهکاری ۹۳
- گفتار دوم: پارادکس نهفته در حاشیه: اعطای امکانات اقتصادی یا سلب آن ۱۰۰

مبحث سوم: ترسیم سیمای حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری از بعد گالبدی ۱۰۳	
گفتار اول: عجز سیمای گالبدی شهرک‌های اقماری از تامین نیازهای ابتدایی ساکنین و تاثیر آن در افزایش آسیب‌های اجتماعی..... ۱۰۴	
گفتار دوم: نقش محیط گالبدی (فیزیکی) در تشدید آسیب‌های اجتماعی..... ۱۱۳	
بخش دوم: تاثیر حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری بر ارتکاب جرم ۱۲۱	
مقدمه..... ۱۲۲	
فصل اول: تاثیر حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری بر ارتکاب جرم از منظر جرم‌شناسی..... ۱۲۳	
مبحث اول: شناخت جرایم حاشیه و شهرک‌های اقماری..... ۱۲۴	
گفتار اول: تجزیه و تحلیل شاخص‌های جرایم مربوط به امنیت جانی..... ۱۲۶	
گفتار دوم: تجزیه و تحلیل شاخص‌های جرایم مربوط به امنیت مالی..... ۱۳۴	
گفتار سوم: تجزیه و تحلیل شاخص‌های مربوط به امنیت اجتماعی..... ۱۴۰	
مبحث دوم: شناخت جرم‌های حاشیه و شهرک‌های اقماری..... ۱۴۸	
گفتار اول: انواع بزه‌کاران در مناطق حاشیه‌ای و شهرک‌های اقماری..... ۱۴۹	
گفتار دوم: پیش‌دواری‌های جرم..... ۱۶۰	
گفتار سوم: ویژگی‌های تعیین‌کننده مجرمین حاشیه‌نشین..... ۱۶۴	
مبحث سوم: شناخت تاثیر حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری بر ارتکاب جرم .. ۱۶۹	
گفتار اول: توصیف شهرک‌های اقماری..... ۱۷۱	
گفتار دوم: بررسی رابطه مثبت یا منفی بزهکاری و حاشیه‌نشینی..... ۱۷۴	
گفتار سوم: عوامل موثر بر بزهکاری در حاشیه و شهرک‌های اقماری..... ۱۷۸	
گفتار چهارم: ریشه‌یابی جنایت‌های بیجه و همدستش..... ۱۸۸	
مبحث چهارم: قربانی یا بزه‌دیده شهرک‌های اقماری و مناطق حاشیه‌ای..... ۱۹۰	
گفتار اول: آسیب‌سازی بزه‌دیدگان حاشیه‌ای و اقماری..... ۱۹۴	
گفتار دوم: بررسی احتمالات متفاوت خطر بزه‌دیدگی در شهرک‌های اقماری و مناطق حاشیه‌ای..... ۲۰۵	

گفتار سوم: لزوم خسارت‌زدایی از بزه‌دیدگان حاشیه‌نشین توسط مسئولین جبران
خسارت ۲۱۱

فصل دوم: تأثیر حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری بر ارتکاب جرم از
منظر جامعه‌شناسی جنایی ۲۱۵

مبحث اول: کارکردهای بزهکاری در حاشیه و شهرک‌های اقماری ۲۱۶

گفتار اول: کارکردهای منفی ۲۱۷

گفتار دوم: کارکردهای مثبت ۲۱۹

مبحث دوم: ارتکاب جرم توسط طبقات فرودست در مناطق حاشیه‌ای و علل
وقوع آن ۲۲۱

مبحث سوم: رویکردهای امروزی طراحی محیطی عاری از جرم در شهرک‌های
اقماری ۲۲۳

گفتار اول: اصول پیشگیری از جرم در شهرک‌های اقماری از ره‌گذر طراحی محیط
(پیشگیری محیطی) «PTI» ۲۲۳

گفتار دوم: پیشگیری از جرم در شهرک‌های اقماری از ره‌گذر فضای قابل
دفاع ۲۳۰

نتیجه ۲۳۷

پیشنهادهای ۲۵۲

کتابشناسی ۲۶۳

اقتضای متوسط به پایین و کم درآمد جامعه در حاشیه تسهیلات رسمی مالی قرار دارند. اجتماعات و گروه‌های غیررسمی آن بخش از جامعه هستند که فعالیت‌های آنها توسط حاکمیت و نهادهای رسمی حمایت نمی‌شوند. براساس این تعریف حوزه گروه‌های غیررسمی دارای ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وسیعی است؛ به گونه‌ای که می‌توان آن را برابر با مفهوم شهروندان در حاشیه قلمداد نمود. حاشیه‌نشینی را باید نهادهای خاص و منحصر به فرد دانست که برآیندی از نابرابری‌هاست که به ویژه در کشورهای در حال توسعه به وقوع پیوسته، رشد نموده و اثر گذاشته است. کمبود فضای شهری نشان می‌دهد که هر شهر بزرگی از طبقات مختلف شکل شده است، حومه‌ها، شهرهای اقماری، شهرهای جدید، که با عنایت به همپوشانی و اختلاط مرزهای مفهومی آنها، این کتاب می‌کوشد ضمن مطالعه چگونگی شکل‌گیری این کانون‌ها، تاثیر فضای حاشیه‌ای و اقماری بر جرم را مورد مطالعه قرار دهد.

«زندگی در جامعه‌ای که هیچ برتری در آن اتفاق نیفتد، و تعیین، اعلام و تجربه روزی که در آن جهانیان با صلح و دوستی و در کمال آرامش و محبت در کنار یکدیگر به سر می‌برند، از دستان ایده‌هایی است که بشر امروزی به دنبال آن است.»^۱

یکی از پدیده‌های مهم قرن حاضر رشد سریع شهرها، روستاها و شهرهای در حال توسعه است. گسترش شهرها که به دلیل افزایش جمعیت و مهاجرت از روستاها و شهرک‌های کوچک پدید آمده با خود مشکلات زیادی را به همراه داشته است. افزایش جمعیت در پشت محدوده خدماتی که به طور مستقیم و غیرمستقیم از خدمات شهری استفاده می‌کنند، باعث گردیده این

مشکلات از عمق و وسعت بیشتری برخوردار گردیده و مشکل جذیدی از زندگی شهری را به وجود آورد که ما از آن تحت عنوان حاشیه‌نشینی نام می‌بریم. «مشاهدات حاکی از وجود دایره‌ها، دریافت‌ها و برداشت‌هایی پیوسته در حال تغییر، درخصوص عناصر تشکیل‌دهنده طبیعت رفتار مجرمانه است» به‌طور اجمال می‌توان گفت حاشیه‌نشینی و زاغه‌نشینی پدیده‌ای است که بعد از انقلاب صنعتی همراه با توسعه شهرها در کشورهای پیشرفته و سپس در مملکت در حال توسعه، گسترش بیشتری یافته و در حال حاضر نیز ادامه دارد. پدیده حاشیه‌نشینی خود یکی از آسیب‌های جوامع شهری محسوب می‌شود و اکنون به عنوان یک واقعیت خود را تحمیل کرده و تنها خاص یک کشور نبود و در اکثر جوامع شهرنشین نیز به نوعی قابل مشاهده است.

در حقیقت این موضوع است، براساس روابط قانونی در مقابل ملت امکاناتی مانند کار، مسکن، بهداشت، آموزش، امنیت، رفاه، اخلاق و اعتقادات را فراهم آورد و مردم نیز وظیفه دارند، با نظم و مسؤلیت‌پذیری خود را با ارزش‌های منطقی جامعه هماهنگ سازند؛ لذا اگر در مواردی امکانات لازم فراهم نشود، در واقع زمینه برای رفتار متعادل و متعارف را برای مردم فراهم نکرده‌ایم و مهاجرت پاسخی به این کم‌تاهی دولت است و یکی از عواقبی که مهاجرت و خصوصاً مهاجرت داخلی به شهرها به همراه دارد، حاشیه‌نشینی است. مهاجرت پدیده‌ای است که انسان از سپیده‌دم حیات همواره با آن مرتبط بوده است. انسان اولیه به این یافتن غاری مناسب، زمینی مساعد، آب و هوایی مطبوع و محلی امن برای زیست از جایی به جای دیگر حرکت و با این کار سبب وسعت روزافزون

شهرها می‌گشت. پس از انقلاب صنعتی در اروپا و ایران، روند مهاجرت از روستاها به سمت شهرهای بزرگ سرعت زیادی گرفت و چون مهاجرین روستایی به هنگام ورود به شهرها نمی‌توانند مسکن مناسبی برای خود تهیه کنند، لذا ناگزیر به اطراف شهرها که طبقات شهری از سکونت در آن همواره گریزانند، هجوم می‌آورند و اخیراً به شهرهای اقماری یورش می‌برند که به پله‌ای برای مهاجرت به کلان‌شهرها، تبدیل شده است. کنش متقابل مهاجرین شهرهای اقماری با یکدیگر، عامل به‌وجود آورنده فرهنگ خاصی است که با فرهنگ حاکم بر جامعه متفاوت است. خرده‌فرهنگ زائنی از افرادی تشکیل یافته که کم‌وبیش مشکلات مشابهی دارند و ارتباطات آنها با یکدیگر، ارزش‌ها و گرایش‌های جدیدی را به‌وجود می‌آورد. مسائل نامبرده، علی‌رغم این که هریک ویژگی‌های منحصر به فردی دارند، در برخی خود حیات از جمله فقر و آسیب‌های اجتماعی گسترده مشابهند و پژوهش‌های علمی می‌تواند راهکارهایی برای پیشگیری از بزهکاری به دست دهد.

حاشیه‌نشینی به عنوان یک پدیده اجتماعی، از اهمیت زیادی در مطالعات جامعه‌شناسی جنایی برخوردار است از این‌رو، نوشتار حاضر ضمن مروری بر دلایل شکل‌گیری و ویژگی‌های عمومی حاشیه‌نشینی و شهرهای اقماری، با مطرح ساختن و به چالش کشیدن انواع و فراوانی بزهکاری در این مناطق، به علت‌شناسی انحرافات در این محدوده جغرافیایی و طرق پیشگیری و درمان آن را ارائه نماید و نشان دهد که بازنگری در بسیاری از تصورات و ذهنیات مردم، کارشناسان و مسئولان ضرورت دارد، و چشم‌پوشی بر واقعیت‌های موجود با ابعاد انسانی میلیونی یا سیاست حذف فیزیکی آنها، به امید خشکاندن این پدیده صحیح نیست.

این نوشتار در پی پاسخ به سؤالات ذیل است:

سوال ۱- چه عواملی باعث شکل‌گیری مناطق حاشیه‌ای و شهرک‌های اقماری شده است؟

سوال ۲- آیا ارتباطی بین شهرک‌های اقماری و حاشیه‌نشینی با ازدیاد بزهکاری وجود دارد یا خیر؟

سوال ۳- بیشتر چه جرایمی در مناطق حاشیه‌ای و شهرک‌های اقماری صورت می‌گیرد؟

این اثر به استناد یک بررسی، تحلیلی، توصیفی، اسنادی، کتابخانه‌ای و مشاهده‌ای سه هدف اساسی را دنبال می‌کند: قبل از همه به دنبال بررسی دلایل و تسبیب‌های حاشیه‌نشینی از ابعاد فرهنگی، اقتصادی و کالبدی است. دوم اینکه، به تأثیر حاشیه‌نشینی و شهرهای اقماری بر ارتکاب جرم از منظر جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی جنایی می‌پردازد و در نهایت به دنبال ارائه راهکارهایی برای حل و فصل حاشیه‌نشینی است.

برای آسان شدن فهم و درک طالب این نوشتار مطالب آن در دو بخش مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

بخش اول مبانی نظری و ترسیم سیمای حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری است که به دو فصل تفکیک می‌گردد.

در فصل اول، تعاریف، مفاهیم، پیشینه تاریخی و نظریات اندیشمندان حقوق مورد بررسی قرار می‌گیرد و فصل دوم به سیمای حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری در ابعاد فرهنگی، اقتصادی و کالبدی اختصاص یافته است. در بخش دوم کتاب نیز تأثیر حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری بر ارتکاب جرم مورد مطالعه قرار می‌گیرد که در دو فصل تأثیر حاشیه‌نشینی و شهرک‌های اقماری بر ارتکاب جرم از منظر جرم‌شناسی و از منظر جامعه‌شناسی جنایی ارائه می‌گردد و در نهایت کتاب را با نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاداتی به پایان می‌برد.